

Supplement

Louise Stutterheim

‘De geschiedwetenschap is het waard ook gezien te worden’

Wetenschap is hip. Dat weet je zeker als er aandacht voor is bij het populaire televisieprogramma *De Wereld Draait Door* van de VARA. Met enige regelmaat schuift de oud-president van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Robbert Dijkgraaf, aan bij Matthijs van Nieuwkerk om daar de laatste ontwikkelingen te bespreken rondom het befaamde Higgs-deeltje. Soms heeft hij een paar jonge enthousiaste wetenschappers bij zich die mogen vertellen over hun onderzoek en als hun enthousiasme aanstekelijk genoeg is, mogen ze terugkomen. Ja, de aandacht en interesse voor wetenschap lijkt ook bij het grote publiek aan te slaan.

Maar in Nederland wordt de aandacht voor wetenschap op televisie vooralsnog vooral gevestigd op de psychologie, geneeskunde en de natuurwetenschappen. De aandacht voor geschiedenis, ‘de geschiedwetenschap’ blijft zeker op televisie helaas onderbelicht. Dat juist de geschiedwetenschap ook populair kan zijn bij het grote publiek, bewijst de BBC al jaren. Programma’s met een historisch thema trekken daar altijd hoge kijkcijfers. In 2004 was het programma *Who Do You Think You Are*, waarin bekende Britten archiefonderzoek doen naar hun eigen familiegeschiedenis, zelfs het best bekeken programma van BBC2. Waarom lukt dit niet in Nederland? In deze *Hoog van de Toren* richt ik mijn pijlen op de programma’s die over geschiedenis gaan en de opvallende verschillen tussen geschiedenisprogramma’s op de Nederlandse televisie en die van de Engelse omroep BBC, en wat wij hier in Nederland daarvan zouden kunnen leren.

In Nederland lijkt het alsof we nog altijd een beetje bang zijn voor wetenschap. Wetenschap wordt al heel snel als te moeilijk, te droog of te saai bestempeld. Televisieprogramma’s over wetenschap moeten vooral luchtig en niet te moeilijk zijn. Een programma over geschiedenis moet de gemiddelde kijker, ‘de massa’, aanspreken, en daarom is het amusement dat de boventoon voert in de geschiedenisprogramma’s die door de Nederlandse omroepen worden uitgezonden. Het gaat in veel gevallen om een quiz

waaraan een lesje geschiedenis wordt gekoppeld. Te denken valt aan de programma's *Verre Verwanten* van de Teleac (2005-2008) en *De Slag bij Nieuwpoort* van de AVRO (2009-2010), die respectievelijk 650.000 en een kleine 500.000 kijkers per week trokken.

Er zijn wel geschiedenisprogramma's met een serieuzere ondertoon. Het programma *Andere Tijden* van de VPRO scoort al ruim tien jaar met constante kijkcijfers. Ook de serie *Verleden van Nederland* van de NPS/VPRO (2008) gepresenteerd door Charles Groenhuisen, trok wekelijks 600.000 kijkers gemiddeld. Voor de totstandkoming van deze serie werd duidelijk alles uit de kast getrokken: een bekende presentator en er werd gefilmd op locatie. Het probleem van deze serie was dat het gekoppeld werd aan de Nederlandse canon, waarschijnlijk om de kosten van de serie te kunnen verantwoorden. Deze serie kan dus worden gezien als een toevoeging aan de geschiedenislessen binnen het basis- en voortgezet geschiedenisonderwijs. De fragmenten waaruit de afleveringen waren opgebouwd, waren kort en algemeen. De vaderlandse geschiedenis zoals die bij iedere Nederlander bekend hoort te zijn, werd nog eens voorgekauwd. Geen nieuwe inzichten, geen diepere lagen. Een gemiste kans. Want is het niet de uitdaging om juist een paar stappen verder te gaan en om dieper te durven graven?

Programma's worden pas interessant als de kijker nieuwe informatie en nieuwe inzichten kan krijgen. En of de kijker nu een scholier is of een volwassene moet niet uitmaken. Het verstrekken van informatie die niet in de schoolboekjes terug te vinden is, ligt voor het grijpen en kan echt geen kwaad. Waarom die lage verwachtingen? Waarom wordt de kijker in Nederland niet serieus genomen?

Dat het anders kan, laat de BBC goed zien. Hier zijn niet de gewone presentatoren, maar de historici die hun meest recente onderzoek in televisieprogramma's presenteren. Op dit moment trekt het programma *Meet the Romans with Mary Beard* veel kijkers – zo'n 2 miljoen. In dit programma brengt prof. Mary Beard de geschiedenis van het oude Rome tot leven. De historische programma's van de BBC worden al jaren *prime time* uitgezonden en hebben eigenlijk altijd hoge kijkcijfers. Deze populariteit is mijns inziens aan drie hoofdpunten toe te schrijven: 1) De Britten hebben een andere relatie met het verleden dan wij. Er is daar meer aandacht en belangstelling voor geschiedenis dan in Nederland en men is daar beter op de hoogte van de eigen geschiedenis. Zo is *The National Trust*, is een organisatie met meer dan 3,7 miljoen leden in 2010 en ruim 61.000 vrijwilligers en deze aantallen groeien nog ieder jaar. De huizen, kastelen,

tuinen, parken en andere monumenten van *The Trust* worden erg veel bezocht door jong en oud. Ook is er in Groot-Brittannië meer aandacht voor historische onderwerpen in de media: literatuur, tijdschriften, kranten en dus ook op tv. 2) De presentator is geen onwetende celebrity die voor hogere kijkcijfers wordt gevraagd een programma te presenteren. Nee, de presentator is zelf historicus en heeft zelf onderzoek gedaan. De laatste jaren hebben we kunnen leren van historici als: Helen Castor, Bettany Hughes, Lucy Worsley en Dan Snow, om er een paar te noemen. Aan de hand van hun eigen onderzoek wordt een programma of serie gemaakt. De historicus is een autoriteit en hij/zij neemt de kijker serieus. De kijker wordt niet als onwetend beschouwd. Bovenal heeft de presentator de capaciteiten om zijn verhaal goed en duidelijk over te brengen. Niet alleen kan hij zijn verhaal in woord goed overbrengen (en dat voor een camera!), ook heeft hij de flair en het enthousiasme waardoor je als kijker wordt geprikkeld en wilt blijven kijken. Het is opvallend hoe goed de presentatoren zich op hun gemak voelen voor een camera. Ze worden kennelijk goed gecoacht hoe ze hier mee om moeten gaan. 3) Kosten nog moeite worden gespaard. De makers van de BBC zijn voor mij de koningen onder de televisiemakers. Er wordt ontzettend veel aandacht besteed aan de uitvoering van programma's en de postproductie. Er wordt waar mogelijk op locatie gefilmd. Waanzinnige grip, geweldige belichting, prachtige cameravoering en een strakke montage zorgen keer op keer voor een heel mooi eindresultaat. Dit maakt deze programma's naar mijn mening ook mede zo succesvol. Of het nu gaat om natuurseries als het populaire *Frozen Planet* of het populaire autoprogramma *Top Gear*, er wordt veel tijd en aandacht besteed aan al deze programma's en dat is te zien.

De BBC trekt op dit moment tussen de £40.000 en £80.000 uit met uitschieters tot £300.000 voor slechts één uur televisie (voor een historische documentaire). Dit bedrag, dat al aanzienlijk is teruggeschroefd door de financiële crisis, is natuurlijk afhankelijk van de vraag of er in het buitenland gefilmd moet worden, of er animaties of special effects toegevoegd gaan worden etcetera. In Nederland zou er nooit zoveel geld aan zo'n productie besteed kunnen worden. Nederlandse film- en televisiemakers kunnen hier alleen van dromen. Maar toch is het mogelijk om met weinig middelen prachtige beelden te schieten en een mooi programma samen te stellen. Hier is de nodige creativiteit, kennis en durf voor nodig. En dat ontbreekt voor mijn gevoel. De kijker is de laatste jaren erg verwend en gewend geraakt aan mooie beelden, of het nu door films of bijvoorbeeld

computergames komt. De verwachtingen worden voortdurende groter. Televisie zou met ontwikkelingen als het groeiend aantal mogelijkheden op het gebied van bijvoorbeeld *after effects* en animaties mee kunnen gaan. Als ik kijk naar wat er in Nederland gebeurt op televisiegebied, komt het op mij toch allemaal erg amateuristisch over. Programma's moeten hier snel in elkaar worden gezet om de kosten zoveel mogelijk te drukken en ogen hierdoor vaak erg rommelig. *De Slavernij* van de NTR (2011) is een goed voorbeeld. Deze serie bleek ondanks de matige kwaliteit erg populair, met ruim 850.000 kijkers. Het idee was leuk en interessant, maar de uitvoering helaas beneden peil. Dit kwam vooral door slechte regie, amateuristische cameravoering en dan de 'bekende' extra presentatrice die weinig had toe te voegen aan het geheel.

Dat een programma over geschiedenis hier in Nederland daadwerkelijk *impact* kan hebben en hierdoor als succesvol kan worden beschouwd, bewijst *Verborgene Verleden* van de NTR (2010-), de *spin-off* van een van de meest populaire programma's van de BBC: *Who Do You Think You Are?* Dit programma trekt wekelijks tussen de 560.000 en 650.000 kijkers ondanks een lastig tijdslot – wegens concurrerende amusementsprogramma's – van 20.15 uur op de zaterdagavond. Bekende Nederlanders gaan in *Verborgene Verleden* op zoek naar hun *roots*, en duiken archieven in om informatie te vinden over het leven van hun voorouders. Veel archieven en instellingen en organisaties als bijvoorbeeld Genlias merken het wanneer deze serie wordt uitgezonden. De websites van deze instellingen worden vaker bezocht en ook het aantal aktes dat via de websites of bij de archieven zelf wordt opgevraagd, stijgt wanneer de serie op televisie is. Een televisieprogramma over geschiedenis kan dus ook hier in Nederland zorgen dat mensen geïnspireerd raken en zelf onderzoek gaan doen. Vaak willen mensen wel uitgedaagd worden en vinden ze het interessant om informatie voorgeschoteld te krijgen waar ze tot dat moment geen weet van hadden. Juist de diepte ingaan, het onbekende tonen, dat maakt een televisieprogramma interessant. Laat hier in Nederland dus ook de wetenschappers hun verhaal doen en hun kennis overbrengen op de geïnteresseerde kijkers. De televisiekijker mag best 'college' krijgen in een bepaald onderwerp. Zolang de leraar maar goed en mooi kan vertellen, is hier helemaal niets mis mee.